

6. Голобутовський Р. Адміністративно-правове регулювання статусу Члена Вищої Ради Правосуддя. *Юридичний вісник* 1 (50) 2019. С. 67–71.

7. Чому в Україні не працює Вища рада правосуддя? *Свідомі*. 2023. <https://svidomi.in.ua/page/chomu-v-ukraini-ne-pratsiuiie-vyshcha-rada-pravosuddia>

8. Кічмаренко С. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення незалежності судової влади в Україні. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2016. № 1. С. 33–38.

9. Бенедисюк І.: ВРЮ ухвалила історичне для української судової влади рішення – про реорганізацію Вищої ради юстиції у Вищу раду правосуддя. *Вища рада правосуддя Офіційний веб-сайт*. 2020. URL: <http://www.vru.gov.ua/news/1947>

УДК 242.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.1.16>

ВАРХОВ А.Г.

ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

TASKS AND FUNCTIONS OF THE ADMINISTRATIVE-LEGAL MECHANISM OF INTERACTION BETWEEN SUBJECTS OF THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR TO ENSURE NATIONAL SECURITY

Визначено, що основним загальним завданням адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки є реалізація окремого напрямку державної політики у цій сфері, що має прояв у нормативному, інституційному, методологічному супроводі суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо їхньої спільної діяльності під час виконання ними функціональних обов'язків. Уточнено, що конкретні завдання цього механізму є прямо залежним від того, які завдання стоять перед тими суб'єктами, які мають взаємодіяти. Зазначено, що у системному вияві такі завдання доповнюються також такими як: розвиток міжвідомчих відносин; впорядкування процедур обміну інформацією, у тому числі попередження витоку та захист такої, що є державною таємницею; координація дій за звичайних умов та під час реагування на кризові ситуації; ефективне використання ресурсного забезпечення; запровадження системного мислення задля прийняття ефективних рішень та належного їхнього виконання, створення умов для вчасного реагування на різні рівні та види небезпек (у тому числі потенційних); запровадження нових інструментів комунікації та співпраці, у тому числі використовуючи новітні технології; оптимізація процедур підготовки та перепідготовки кадрів, запровадження системи мотивації для досягнення спільних результатів тощо.

Сформовано, що досліджуваний механізм виконує декілька функцій, які умовно згруповано у три блоки. Перша група – базові функції (регулятивна, координаційна). Друга група – цільові функції (інституційна, контрольно-наглядова, забезпечувальна). Третя група – спеціальні функції (стабілізаційна, адаптаційна, прогностична).

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм, взаємодія, забезпечення безпеки, забезпечення національної безпеки, механізм, національні інтереси, сектор безпеки й оборони.

It has been determined that the main general task of the administrative-legal mechanism of interaction between subjects of the security and defense sector to ensure national security is the implementation of state policy in this area. It manifests itself in the normative, institutional, methodological support of the subjects of the security and defense sector regarding their joint activities in the performance of their functional duties. It was clarified that the specific tasks of this mechanism directly depend on what tasks are facing those subjects that must interact. It is noted that in a systemic manifestation such tasks are supplemented by such tasks as: development of interdepartmental relations; streamlining procedures for the exchange of information, including the prevention of leakage and the protection of state secrets; coordination of actions under normal conditions and in response to crisis situations; efficient use of resource provision; introduction of systems thinking for making effective decisions and their proper implementation, creating conditions for timely response to different levels and types of hazards (including potential ones); introduction of new communication and cooperation tools, including using new technologies; optimization of personnel training and retraining procedures, introduction of a motivation system to achieve overall results.

It is formed that the studied mechanism performs several functions that can be grouped. The first group is the basic functions (regulatory, coordination). The second group is target functions (institutional, control and supervisory, providing). The third group is special functions (stabilization, adaptation, prognostic).

Key words: *administrative and legal mechanism, ensuring national security, ensuring security, interaction, mechanism, national interests, security and defense sector.*

Постановка проблеми. Забезпечення здатності держави і суспільства своєчасно ідентифікувати загрози, виявляти вразливості та оцінювати ризики національної безпеки, запобігати або мінімізувати їх негативні впливи, ефективно реагувати та швидко і повномасштабно відновлюватися після виникнення загроз або настання надзвичайних та кризових ситуацій усіх видів, включаючи загрози гібридного типу, але не обмежуючись ними [1] – надзвичайно актуальне завдання, яке законодавцями пропонується вирішити шляхом функціонування механізмів взаємодії уповноважених суб'єктів.

Тому досить актуальним вбачається здійснення розгляду питання про завдання та функції такого механізму, зокрема щодо суб'єктів сектору безпеки й оборони у сфері забезпечення національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Представлена до аналізу проблематика відзначається достатнім джерельним наповненням для вивчення її базових засад, зокрема такі вчені як: В. Александров, Ю. Аллеров, І. Андрощук, С. Белай, В. Гладкова, Т. Жук, І. Кириченко, М. Литвин, Є. Масленніков, В. Мацюк, Ю. Назар, В. Оксін, Ю. Федотова, З. Чуйко заклали фундамент її загального розуміння. Втім конкретні засади чи специфіка окремих їх елементів обмежені науковим висвітленням.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб розуміти, що передбачають собою дії щодо врегулювання спільної діяльності суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки, необхідно уточнити, що взаємодія – це філософська категорія, яка тісно пов'язана з поняттям взаємозв'язку і розглядається як одна з форм останнього [2]. У багатьох випадках взаємодію якраз і визначають через взаємозв'язок [3]. Позитивна спрямованість взаємозв'язку характеризується взаємодоповненням, взаємодопомогою, кооперацією, координуванням взаємодіючих сторін [4, с. 8]. Саме тому загальноприйняте розуміння взаємодії позначає таку сумісну дію кількох об'єктів або суб'єктів, при якій результат дії одного з них впливає на інші [5, с. 16]. Це постійна співпраця у вирішенні як значних, так і повсякденних питань, при якій сторони діють відкрито та прозоро [2]. Тобто взаємодія передбачає систему відносин, що змінюються, між взаємозалежними елементами, сутністю якої є обмінний процес [6, с. 10]. За будь-якої взаємодії відбувається обмін інформацією, досвідом чи іншими ресурсами. Саме обмін покладено в основу взаємодії. При цьому слід пам'ятати, що обмін є завжди фактом взаємним, що здійснюється в умовах повної визначеності щодо намірів і планів суб'єктів взаємодії. Головна ознака взаємодії – відсутність шкідливого впливу на партнера [7, с. 135-136; 8, с. 66–70].

Отже, можемо визначити, що дії щодо врегулювання спільної діяльності суб'єктів сектору безпеки й оборони – це процес забезпечення взаємосумісності (спроможності до спільних узгоджених, ефективних та результативних дій [9]), де кожен такий суб'єкт акумулює свої зусилля та можливості задля досягнення визначених цілей.

Слід також вбачати, що така діяльність є різновидом більш об'ємного правового явища – правового механізму забезпечення національної безпеки України. Зазначимо, що механізм забезпечення національної безпеки пропонується розглядати як комплексну сукупність органів державної влади та інститутів громадянського суспільства, які на основі норм Конституції та законодавства в межах організаційних форм, методами, засобами і способами згідно із життєво важливими інтересами людини, суспільства та держави здійснюють реалізацію національних інтересів країни та їх захист від різного роду загроз [10, с. 10].

Тому розглядаючи завдання досліджуваного механізму, вважаємо за необхідне підтримати думку В. Оксіня, який вважає, що під ними слід розуміти способи розв'язання конкретних проблемних питань [11, с. 136].

Згідно з положеннями Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 чітка взаємодія органів сектору безпеки і оборони у запобіганні й реагуванні на загрози та подоланні наслідків надзвичайних ситуацій має сприяти запровадженню високого рівня готовності суспільства і держави до реагування на широкий спектр загроз, а посилення взаємодії усіх органів сектору безпеки і оборони для виконання спільних завдань має зміцнити їх бойовий потенціал [12].

Своєю чергою, Стратегія забезпечення державної безпеки, затверджена Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022 передбачає, що удосконалення взаємодії між суб'єктами сектору безпеки й оборони, у тому числі інформаційного обміну та координації дій між ними, є одним із напрямів державної політики у сфері забезпечення державної безпеки яка спрямовується на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам державній безпеці України, припинення розвідувальних, терористичних, диверсійних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України, усунення умов, що призводять до цих загроз та причин їх виникнення [13].

Також зазначимо, що Концепція забезпечення національної системи стійкості, затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021 визначає, що для ефективного функціонування системи національної стійкості важливим є постійний обмін усіма суб'єктами необхідною інформацією, комунікація між ними у різних форматах, спільне виконання визначених завдань у межах сфери їхньої відповідальності [1].

Таким чином, можемо узагальнити, що основним загальним завданням адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки є реалізація одного з напрямів державної політики у цій сфері, що має прояв у нормативному, інституційному, методологічному супроводі суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо їхньої спільної діяльності під час виконання ними функціональних обов'язків.

Конкретні завдання цього механізму є прямо залежним від того, які завдання стоять перед тими суб'єктами, які мають взаємодіяти. Так на сектор безпеки і оборони України покладаються завдання, пов'язані з реалізацією: 1) оборонної функції держави (більшою мірою Збройні Сили України, Національна гвардія України та Державна прикордонна служба) [14, с. 81]; 2) безпекової функції держави (зокрема правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту) [15].

Зокрема оборонна функція держави полягає в захисті її безпеки, суверенітету й територіальної цілісності від зовнішніх посягань [16], а безпекова – охорони та захисту інтересів, прав і свобод людини і громадянина, суспільства загалом від різних видів небезпек.

Тому можемо визначити, що конкретні завдання адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки визначаються індивідуально та стосуються напрямів та видів спільної діяльності, що потребує регулювання.

Як приклад, Законом України «Про контррозвідувальну діяльність» від 26 грудня 2002 року № 374-IV передбачено, що виключно з метою проведення контррозвідувальних заходів, систематизації і документальної фіксації отриманих результатів, їх аналізу та оперативної оцінки у межах визначених законом прав і завдань, що стосуються охорони (захисту) державного кордону України, за погодженням із Службою безпеки України та у взаємодії з нею контррозвідувальні справи можуть вести підрозділи прикордонної розвідки з дозволу начальника розвідувального органу та підрозділи забезпечення внутрішньої і власної безпеки Державної прикордонної служби України з дозволу керівника підрозділу забезпечення внутрішньої та власної безпеки центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, або їх

заступників, а у випадках, зазначених у частині другій статті 17 Закону України «Про розвідку» від 17 вересня 2020 року № 912-IX, контррозвідувальні справи можуть вести розвідувальні органи України з дозволу їх керівників або їх заступників [17]. У цьому випадку можемо вести мову про необхідність врегулювання процедури делегування окремих повноважень суб'єкта сектору безпеки й оборони іншому суб'єкту цієї системи задля ефективності виконання завдань системи забезпечення національної безпеки України.

При системному підході до цього питання слід враховувати, що завдання адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки також є способом реалізації його мети. За цим аспектом їхньої поняттєво-категорійної визначеності можемо визначити, що окрім необхідності забезпечення нормативного, інституційного та методологічного супроводу спільної діяльності досліджуваних суб'єктів, їхня система складається також з таких як:

- розвиток міжвідомчих відносин;
- впорядкування процедур обміну інформацією, у тому числі попередження витoku та захист такої, що є державною таємницею;
- координація дій за звичайних умов та під час реагування на кризові ситуації;
- ефективне використання ресурсного забезпечення;
- запровадження системного мислення задля прийняття ефективних рішень та належного їхнього виконання,
- створення умов для вчасного реагування на різні рівні та види небезпек (у тому числі потенційних);
- впровадження нових інструментів комунікації та співпраці, у тому числі використовуючи новітні технології;
- оптимізація процедур підготовки та перепідготовки кадрів, впровадження системи мотивації для досягнення спільних результатів тощо.

З розумінням того, що завдання цього механізму тісно пов'язані з його функціями уточнимо, що в системному аналізі під ними розуміється характеристика, яка визначає зміну її станів, призначення та необхідність існування певної системи [18, с. 263]. Загальним формулюванням функцій будь-якої організаційної системи з цих позицій є перетворення ресурсів і знань на задоволення суспільних потреб [18, с. 264; 11, с. 140]. Вбачається, що саме за допомогою функцій розкривається зміст конкретного механізму, адже вони забезпечують досягнення мети і виконання певного комплексу завдань [19, с. 57].

На нашу думку, досліджуваний механізм виконує декілька функцій, які умовно можна згрупувати. Йдеться, по-перше, про базові функції, зокрема регулятивну та координаційну. Так регулятивна функція полягає у встановленні нормативного поля, що передбачає наявність принципів, правил, стандартів та процедур функціонування процесу реалізації взаємовідносин між цими суб'єктами. Своєю чергою, координаційна функція забезпечує узгодженість дій та рішень у цій сфері, адже передбачає розподіл компетенційних спроможностей суб'єктів сектору безпеки й оборони, встановлення ієрархічних взаємозв'язків між ними.

Окрім базових функцій слід виділити також інституційну функцію, що полягає у визначенні інституційної моделі сектору безпеки й оборони, суб'єктів координації та постійних структур міжвідомчої взаємодії.

Щодо контрольно-наглядової функції уточнимо, що вона має прояв наявністю інструментів перевірки дотримання умов здійснення такої діяльності. Також зазначимо, що загалом до загальних викликів у даному контексті належить аспект підтримки проведення демократичного нагляду в секторі безпеки. Інший виклик – це проблема міжвимірною характеру підтримки у цій галузі, яка призвела до відсутності повної ясності щодо питання інституційного управління і, отже, до неналежного планування [20, с. 23].

Ще однією важливою його функцією є забезпечувальна, яка репрезентується через створення належних умов для втілення в правореалізацію процесу врегулювання спільної діяльності суб'єктів сектору безпеки й оборони.

Також необхідно вести мову про спеціальні функції, які притаманні адміністративно-правовому механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки. Зокрема стабілізаційна функція полягає у забезпеченні стабільності та безперервності діяльності суб'єктів сектору безпеки й оборони. Ця функція також репрезентує комплексність реформаційних змін, тобто застосування міжвимірною підходу до врегулювання спільної діяльності суб'єктів сектору безпеки й оборони, адже за загальним правилом, визнаним світовою

спільнотою, реформа в одній частині сектору безпеки не може бути успішною, якщо вона не передбачає змін у інших частинах сектору [20, с. 16].

Свою чергою, адаптаційна функція передбачає, що створено такі умови, що дозволяють гнучко та оперативно уповноваженим суб'єктам обирати ту модель поведінки, що є більш придатною до конкретної ситуації, що сприяє стійкості цієї системи до різних видів та рівнів небезпек, а прогностична його функція забезпечує можливість передбачення наслідків досліджуваної взаємодії.

Висновки. Можемо узагальнити, що досліджувані категорії є взаємозалежними, репрезентують організаційний бік діяльності уповноважених суб'єктів щодо розроблення та функціонування цього механізму як складової більш об'ємного правового явища – правового механізму забезпечення національної безпеки України. Їхня спорідненість є ключовим фактором при визначенні цих категорій, адже вони мають відповідати всебічним цілям забезпечення національної безпеки та визначатись з урахуванням необхідності підвищення стабільності, точності, ефективності, професійності, прозорості та результативності діяльності сектору безпеки й оборони.

Список використаних джерел:

1. Концепція забезпечення національної системи стійкості: Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>

2. Український Радянський енциклопедичний словник: в 3-х т.; уклад. М. Бажан, І. Білодід, О. Гурій та ін. К., 1966. Т. 1. 436 с.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови; уклад. і голов. ред. В. Бусел. К. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. 1428 с.

4. Назар Ю. Взаємодія органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 160 с.

5. Андросчук І. Взаємодія як педагогічна категорія. *Педагогічний дискурс*. 2013. Вип. 14. С. 15–19.

6. Литвин М., Аллеров Ю., Кириченко І. Сутність, закономірності та принципи взаємодії військ (сил). *Честь і закон*. 2003. № 4. С. 9–15.

7. Мацюк В., Белай С. Сутність взаємодії Служби безпеки України з Національною гвардією України у надзвичайних ситуаціях соціального характеру: нормативно-правовий аспект. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 3. С. 134–142.

8. Жук Т. Адміністративно-правові засади забезпечення взаємодії контрольно-наглядових органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. НДПП. Київ, 2021. 230 с.

9. Про питання військової стандартизації: Наказ Міністерства оборони України від 24.02.2020 № 56. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0240-20#Text>

10. Чуйко З. Конституційні основи національної безпеки України: автореф. дис... канд. наук: 12.00.02. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2008. 20 с.

11. Оксін В. Місцевий розвиток в Україні: теорія та практика публічного адміністрування: дис... д-ра юрид. наук. Дніпро, 2021. 498 с.

12. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>

13. Стратегія забезпечення державної безпеки України від 16 лютого 2022 року № 56/2022: Указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>

14. Александров В. Сектор безпеки і оборони України в механізмі реалізації оборонної функції держави. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 4. С. 78–82.

15. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

16. Шляхтун П. Політологія (теорія та історія політичної науки): навчальний посібник. Київ: Либідь, 2005. 576с.

17. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26 грудня 2002 року № 374-IV. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text>

18. Гладкова В., Федотова Ю. Функції управлінської діяльності менеджера освітньої установи. *Витоки педагогічної майстерності*. Серія: Педагогічні науки. 2009. Вип. 6. С. 263–266.

19. Масленніков Є. Формування механізму управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2017 Том 16. Вип. 2 (36). 53–69.

20. Управління та реформування сектора безпеки (УРСБ): Рекомендації для співробітників ОБСЄ. *ОБСЄ*, 2016. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/e/253156.pdf>

УДК 342.9: 336.761

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.1.17>

ВИХРИСТЮК А.М.

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДОВИХ БІРЖ ЯК ОБ'ЄКТА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРЕДМЕТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

CONCEPT AND FEATURES OF ACTIVITIES OF STOCK EXCHANGES AS AN OBJECT OF STATE REGULATION AND SUBJECT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION

В статті з'ясовано, що фондова біржа – це спеціально-організована платформа обігу цінних паперів, що у формі юридичної особи на підставі ліцензії організовує купівлю/продаж цінних паперів між учасниками фондового ринку. Наголошено, що діяльність фондової біржі в Україні має такі особливості: 1) за організаційною природою фондова біржа є юридичною особою, що виступає попередником; 2) діяльність фондової біржі здійснюється на підставі ліцензії; 3) діяльність фондової біржі є прозорою та відкритою для державного регулювання; 4) держава забезпечує дотримання фондовими біржами законних вимог, процедур та правил фондового ринку; 5) діяльність фондової біржі та учасників фондового ринку захищається державою. Визначено, що фондова біржа – це спеціально-організована платформа обігу цінних паперів, що у формі юридичної особи на підставі ліцензії організовує купівлю/продаж цінних паперів між учасниками фондового ринку. Діяльність фондової біржі в Україні являє собою складний процес, суть якого полягає в організації посередництва з купівлі/продажу цінних паперів між учасниками фондового ринку з дотриманням усіх процедур, вимог та правил біржової торгівлі як одного із фінансових секторів. Формами діяльності уповноважених органів держави щодо здійснення державного регулювання діяльності фондових бірж в Україні є: прийняття правових та індивідуальних актів; ліцензування; реєстраційна діяльність; пруденційний нагляд; контроль; створення фінансових інструментів впливу; створення запобіжних інструментів

© ВИХРИСТЮК А.М. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник (Науково-дослідний інститут публічного права)